М. Ч.

ЩО РОЗКАЗУЮТЬ ЗОРІ ПРО ПОЧАТОК І КОНЕЦЬ СЬВІТА?

Ось ті зорі, які бачимо що вечера на небі, привязували до себе від найдавнійших часів увагу людий та побуджували їх цікавість. Се справді була і є загадка по всі часи для всіх людий, що то є ті ясні сьвітила, які в ясну ніч так мерехкотять: то пригасають, то знов розгорюють ся огнем а хоча і блимають, то стоять все так спокійно, неподвижно, поважно.

І питали ся люди самі себе і мудрців своїх: що се таке зорі?

І казали їм мудрці: се зорі сьвітила. Се такі отвори в небеснім зводі, крізь які пробиваеть ся небесне сяйво, вічне сьвітло. Божі ангели що вечера їх засьвічують, а ранками, коли мае сходити сонце, гасять їх. І так вічно-вічно; і нема тому ні зміни, ні краю.

Так минали довгі віки; люди одні помирали, другі родили ся. І приходили нові мудрці і щораз то инші правди людям голосили.

Ті, що оглядали безнастанно і докладно небесну твердь, питали себе, чи ті зьвізди справді неподвижні, чи може вони змінюють свое положене на небі? І бачили вони, що не всі зьвізди стоять усе на однім місці. Є богато таких зьвізд, які виглядають немов би були попричіплювані на стало до небесного звода і з тим зводом разом крутили ся, так, що що 24 години вертають до свого первісного положеня. Ті зьвізди назвали вони сталими зьвіздами, і рисували мапи неба, подібно як нині рисують мапи земських околиць. І показало ся, що від перших мап неба — а рисували їх Египтяни на яких 2000 літ перед Христом — до нині положене тих зьвізд на небі майже не змінило ся.

Инші знова зьвізди — а їх начислили тільки сім — не стоять все на тім самім місці небесного звода, тільки вештають ся то сюди то туди по небі, поміж сталі зьвізди. Їх назвали задля того блудними зьвіздами або з грецька планетами. До планет зачислили вони сонце і місяць, а їх рухи пояснювали собі так: Кожда планета причіплена до такої самої кулі, як небесний звід, на ній крутить ся довкруги землі. Таких куль є стільки, що й планет; чим дальше планета, тим більша її куля, отже всі ті кулі заходять одна за другу і обіймають в собі всі попередні кулі. Поза всіми кулями, належними на планет, є ще одна куля, найбільша зі всіх: се небесний звід зі всіми сталими зьвіздами. Поза тою кулею є небо, а в ньому резидує Господь Бог з громадами ангелів і всі сьвяті.

Та прийшли инші часи, коли люди перестали тим вдоволяти ся і шукали инших пояснень. І виступив 1543 року великий чоловік, Микола Коперник, що могутнім своїм розумом відкрив цілому сьвітови велику тайну: земля — се не осередок сьвіта, довкруги якого всьо обертаеть ся, — але така сама планета, як усі другі, а всі вони кружать довкруги сонця, яке стоїть на середині. Місяць кружить довкола землі. Нема ніяких куль, до яких були би попричіплювані ті сталі зьвізди і планети, тільки кожда зьвізда істнуе для себе, окремо від других, а відділюють ті зьвізди від себе не то тисячі, не то міліони міліонів миль. Всі планети становлять разом із сонцем одну громаду — немов родину, — а кожда стала зьвізда, се сонце, подібне до нашого; може бути, що кожде з них мае ще свою родину.

За ним появили ся другі велитні: Іван Кеплер (1609) рахунком виказав, що недавна наука про рухи небесних тіл а Коперникові погляди є правдиві, — а Галілео Галілеї (1610) винайшов таке скло, яким можна бачити те, що діеть ся далеко на зьвіздах, і побачив на місяцю гори, отже показав, що місяць є такою самою кулею, як наша земля; мае гори й долини, а й инші планети (наприклад Юпітер і Сатурн) мають свої місяці, подібні до нашого.

Великий геній, Англієць Ізаак Нютон (1686) відкрив ще одну, дуже важну тайну природи, а саме відкрив він притягане всіх тіл. Він доказав, що так, як земля притягае до себе випущений з руки камінь і він паде на неї, так само земля притягае місяць. І справді місяць все по трохи паде на землю; але він не впаде на неї ніколи, бо крім тої сили, яка його до землі тягне, сидить в нім ще друга, розгінна сила, яка його гонить все вперед і тому він мусить відбувати дорогу довкруги землі. Виглядае воно подібно, як би ми привязали камінь на елястичнім гумовім шнурку і крутили його в кілко. Тоді камінь, хоча його шнурок тягне, не піддасть ся йому, тільки натягне шнурок, а при сильнім крученю готов навіть його урвати. Тут сила притяганя, яку містить в собі шнурок, борикаеть ся з розгінною силою, якою орудуемо ми, крутячи шнурок з каменем в кілко. Подібно і при місяці борикаеть ся зі собою дві сили: одна його тягне до землі, друга гонить все вперед і він, як той камінь на шнурку крутить ся довкруги землі.

Не тільки земля притягае місяць, але всі зьвізди поміж собою притягають ся; чим більша зьвізда, тим більша в ній сидить притягаюча сила, і тому вона притягае инші зьвізди. Наше сонце є дуже велике — 330.000 разів більше від землі, а 1000 разів більше від найбільшої планети, Юпітера, — отже воно мае силу притягати до себе всі планети, а що кожда з планет мае ще свою розгінну силу, то ні одна не може впасти на сонце, тільки кожда кружить довкруги нього, і то все тою самою дорогою.

Так отже показав Нютон, що ті всі зьвізди, які належать до родини нашого сонця, творять справді немов якусь родину, бо істнуе така сила, яка ті всі зьвізди лучить і не дае їм розскочити ся на всі усюди. Звідси слідуе, що в цілій дій "родині" пануе лад і порядок, немов в добре упорядкованім годиннику.

Та і кожде з сонць, хоч виглядае від віків постійне і неподвижне, мае свою дорогу, по якій посуваеть ся все вперед. Та ті сонця від нас так далеко, що ми тих рухів не в силі завважити.

Того всього дізнали ся люди з самих зьвізд; ніхто їм не розказав того, ні не обявив "з гори". Тільки розум людський та невсипуща праця навели людий на такі думки та позволили їм відкрити таку безліч тайн природи: означити положене землі в просторі та обчислити наперед всі її рухи, описати, коли і що вона в своїм бігу стріне: чи рій падучих зьвізд, чи ясну, хвостату комету; коли їй місяць буде присьвічувати, а коли той місяць або сонце затьмить ся.

Та то ще не всьо. Людська думка ще не вдоволила ся тими здобутками; вона забагла йти ще дальше, ще більше вглибити ся в природу і її невідкриті ще досі тайни. Німецький фільософ Кант і французький математик Ляпляс завдали собі питане, як повстала наша земля? Вони не могли дати віру біблійному оповіданю про сотворене сьвіта, коли побачили, що Коперникова наука так дуже ріжнить ся від церковних наук; що неможливо вірити, немов би Бог сотворив небесну твердь і "розвісив її над землею", бо такої "тверди" нема, тільки кожда зьвізда для себе мае свое місце на небі і то не так близько одна від другої, як то нам здаеть ся. Неможливе вірити, що Бог перше сотворив землю, а аж опісля сонце й місяць, бо коли земля кружить довкруги сонця, то перше мусіло бути сонце, а щойно потім могла повстати земля.

Так роздумуючи, прийшли вони до переконаня, що земля і всі инші планети походять від сонця, се є, відорвали ся з його маси.

(Докінчене в слід. числі).

ІСТОРИЧНИЙ МАТЕРІЯЛІЗМ.

(Після Карла Маркса).

(Продовжене).

На ґрунті історичного матеріялізму повстало поняте суспільної кляси, яке Маркс і Енгельс впровадили до історії і політичної економії; відтак по пяте се дало можливість докладно орієнтуватись так в випадках історії, як рівнож в бурливім вирі сучасного житя і міжпартійних борб.

А дальше Маркс говорить, що:

"В процесі вироблюваня люди мають до діла не тільки з самою природою: всі вони є в сей або инший спосіб співробітниками і замінюють між собою вироби своеї праці. В цілях вироблюваня вони входять з собою в означені відносини і звязи, і власне в обсязі сих звязий і суспільних відносин вони навязують рівнож виміну з природою і сповняють задачі продукції. Зависимо від рода средств і знарядів вироблюваня, зміняють ся і згадані суспільні відносини, в яких позістають з собою поодинокі продуценти, зміняють ся рівнож обставини, в котрих вони виміняють між собою вироби праці і беруть участь в загальнім процесі витворюваня. Разом з винаходом нового военного знаряда, т. є. стрільного оружя, з конечности змінила ся також ціла внутрішна орґанізація армії, змінили ся рівнож і відносини, серед яких одиниці творять армію і є активні як армія; змінило ся нарешті взаїмне відношене армії до себе. Тому то й суспільні відносини, в яких одиниці занимають ся вироблюванем, або суспільні відносини вироблюваня, зміняють ся — зависимо від зміни і розвитку средств і знарядів вироблюваня. Відносини вироблюваня становлять остаточно те, що носить назву суспільних відносин або суспільства, а притім творять вони суспільство певної даної стадії історичного розвитку — суспільство даного, специфічно питомого характеру".

Держава приватно - господарська, або держава приватних господарств, є се в добі цивілізації така форма суспільства, при котрій поодинокі родини представляють собою відокремлені господарські одиниці, злучені надзвичайно слабо — в протиставленю до природно повставших, самодільних комуністичних родових громад варварської епохи.

Будову такої приватно - господарської держави характеризує присутність ріжних кляс, если через клясу в економічнім значіню маемо розуміти ґрупу людий, котрих зеднює солідарність господарських інтересів. Люди маючі (властителі) і нічого не маючі (нуждарі) завсігди становили дві кляси, котрі раз-у-раз ділять ся на преріжні підкляси, ґрупи і підґрупи з ріжнородними інтересами. Держава доби цивілізації є отже державою клясовою.

Осібні кляси і ґрупи кляс ведуть з собою завзяту борбу за матеріяльні добра, за політичний провід, але остаточно ціль тої борби визначують господарські інтереси. "Історія кождого суспільства (держави) є історією боротьби кляс", говорить ся в "Ком. Маніфтсті" Отже супроти тої великанської боротьби кляс щезае і значіне всіх міжнародних воєн. Сильна кляса під зглядом економічним, т. є. кляса властителів, визискуе клясу нуждарів — в цілях вироблюваня як і збільшуваня своїх богацтв. Подібно визискують ся взаїмно і осібні ґрупи богачів в процесі виміни товарів, причім кляси, що мають до своеї розпорядимости найважнійші для нашої хвилі знаряди продукції, найбільше визискують всі инші кляси.

Кляса посідаюча, т. є. кляса, що мае в своїм посіданю найважнійші знаряди вироблюваня, або ще инакше скажемо, кляса найбогатша, пануе звичайно в державі і політично, т. є. користае з привілеїв і переваги в справах праводавства і адміністрації, зосередоточуючи в своїх руках власть праводавчу і виконавчу.

Одначе клясові відносини не є сталі, значить, не є незмінні. Разом зі зміною форми, або способу вироблюваня, зміняють ся також кляси і відносини кляс. Ручний млин сотворив суспільство стародавне — з поділом на кляси людий вільних і клясу невільників; млин, що молов вже при помочи води сотворив суспільство середновічне — з поділом на клясу февдальних панів і клясу людий прикованих до ріллі; нарешті млин паровий сотворив суспільство сучасне, — поділене на клясу промисловців - капіталістів і клясу наемних робітників.

Враз з поступом вироблюваня, т. є. враз з винайденем і визисканем нових продукційних сил і нових метод продукції, враз з повстанем нових знарядів праці, зміняють ся кляси і їх взаїмні відносини при вироблюваню, виміні і поділі виробів. Продукція, що употребляла працю невільників, була стародавним способом вироблюваня; продукція, що опирала ся на праці приковання до землі селян як також на цеховім ремеслі, була середновічним способом вироблюваня; нарешті продукція, користаюча з праці наемних робітників, становить сучасний капіталістичний спосіб вироблюваня.

З приходом нової фази техніки вироблюваня, наступае зміна так в суспільнім способі вироблюваня, як і в історії суспільних відносин. Отже, враз зі зміною техніки вироблюваня зміняе ся і спосіб вироблюваня, а вслід за ним зміняе ся також цілий суспільний або соціяльний устрій.

Кождий новий спосіб вироблюваня є з початку вигідним не лише для кляси визискуючої, т. є. пануючої, але також і для кляси визискуваної, т. є. підданої. Одначе відтак — говорить Маркс — "на певнім щабли розвитку матеріяльні витворюючі сили суспільства стають в суперечности з істнуючими продукційними відносинами, т. є., вживаючи правного вислову, з відносинами посіданя, в обсязі котрих сі сили обертали ся до сеї пори. З форм розвитку продукційних сил, відносини посіданя стають ся кайданами. Слідуе епоха суспільних переворотів, а враз зі зміною економічного ґрунту зміняе ся з більшою або меншою скорістю ціла величезна будівля, що на нім поставлена..." Тоді "розумне стае ся недорічивим, а добро — злом". Новий спосіб вироблюваня, що був колись суспільно-пожиточний, починае робити на шкоду суспільства, збільшаючи нужду визискуваних як також і число людий живучих в недостатку в той час, коли нова техніка вироблюваня, збільшаючи видатність вироблюваня, могла дуже много поліпшити стан визискуваної кляси.

Ся послідня обставина причиняе ся в великій степени до того, що робітнича кляса стае ся противником істнуючих суспільних відносин, серед котрих вона є позбавлена можливости користати з тих самих уліпшень продукційної техніки, котрі при инших відносинах піднесли би загальний добробут, добробут для всіх.

Пануюча кляса, прямуючи до задержаня своеї переваги, робить широкий вжиток з того знаряда, котре дае їй до рук приналежна до неї власть.

Соціялістичний рух є клясовим рухом — зі згляду на свій розвиток, а знова зі згляду на свою остаточну ціль, — є рухом загально-культурним.

(Докінчене в слід. числі).

"БІДНІ" МІЛІОНЕРИ.

Брехні, якими капіталістична преса старае ся виповнити затуманені мізки робітників, переходять всякі границі.

Чікаґовські ґазети застановляють ся над тим, хто то може сегодня купувати нові черевики (як і обув загалом), котрі як видно з ціп в виставових вікнах, сягають вже до 14, 16, а навіть 18 долярів за пару, ну, і без всякої церемонії доходять до заключеня, що то ніхто инший, лише робітники можуть позволяти собі на такий "спорт", бо вони не знають що робити з своїми величезними зарібками.

А щоби одначе ще більше затабачити мізок робітника, наводять "факти", що міліонери і взагалі люди богаті не марнують гроший так, як робітники.

І так: Р. Соліван, ґазовий магнат і К. Г. Білінґс, котрі тепер бавлять ся в Каліфорнії, за послідні два роки купили тільки по одній парі черевиків.

І. О. Армур, "свинський король" в Чікаґо, купив минувшого тижня пару черевиків; є се перша пара за послідних три чи чотири роки.

Ернест А. Гемил, президент банку "Корн Ексчендж", не купував черевиків ще від 1916 року.

Бриточ І. Бад, президент чікаґоських горішних зелізниць не купував чобіт, відколи Зл. Держави вступили до війни, а обходив ся в старих, даючи їх до шевця підбивати золі.

Сірс Робук мае власну фабрику обуви, а одначе через два роки не купував нових черевиків, бо... за дорогі для него.

Одначе велика шкода, що ті самі ґазети пхають під ніс робітникови зельовані черевики міліонерів, а не хочуть показати робітникам в якій то "нуждї" жиють ті "бідні міліонери". Вони не хочуть показати сего, бо тоді, може бути таке, що робітники могли би ся зворушити "нуждою" міліонерів і перестали би орґанізуватись, а може і віддали би ся їм з душею і ногами.

На уладжене кількох палат "бідних" міліонерів на Пятій Улиці в Ню Йорку, видано богато міліонів долярів.

Палата "бідного" Вандербільта коштувала 4 міліони долярів. На уладжене тільки одної салі для балів в сій казочній палаті, видано один міліон долярів.

Сенатор Клерк мае в Ню Йорку палату з білого ґраніту, в котрій тільки одна т. зв. турецька кімната є прикрашена килимами на 60.000 долярів. В иншій кімнаті находить ся дві софи, що коштують 120.000 дол. В салі орієнтальній один малий диванчик вибитий дорогими камінями коштуе 40.000 долярів. Різьбярські вироби на стінах тої салі коштували 20.000 дол. В домі міліярдера Ґере, виднїють в сінях мраморні сходи, що коштували 100.000 долярів. В палаті Асторів, що коштувала два міліони, находить ся ріжних прикрас на пів міліона долярів.

Таких "бідних" палат на сій улиці міліярдерів є далеко більше. Найкращою одначе є спальня, яку сенатор Мерчленд устроїв для своеї жінки. Ціле ліжко з слоневої кости і золота, вартуе 250.000 долярів. Різьблений суфіт коштував 20.000 долярів. За решту меблів заплачено пів міліона, з чого одна тільки шафа на убраня коштуе 25.000 долярів. "Бідна" спальня.

При кождій нагоді міліонери викидають на ріжного рода дурниці та безпотрібні річи такі суми гроша, що звичайному зарібникови аж в голові закручуесь. Вандербільт видае кождого року на вдержане перегончої стайні пів міліона долярів.

Если такий "бідак" запросить своїх приятелів-"бідаків" на обід або баль, то він цілком не думае про кошта, що лучать ся з такою "забавкою". Міліонер Дельмоніко принимав у себе 75 гостий і сей обід коштував тільки 15.000 долярів, себто випало 200 долярів на одну особу.

Жінка Вандербільта видала на один баль чверть міліона, а жінка міліонера Мартіна "збітувала" навіть Вандербільта, вона видала на одно приняте своїх гостий рівно пів міліона долярів.

А капіталістична преса цвенькае, що "бідні" богачі "щадять" до тої степени, що ходять аж в зельованих черевиках.

401 Selkirk Ave., Phone St. John 1772 Winnipeg, Man.

ОФІС І МЕДИЧНА ЛЯБОРАТОРІЯ
під управою добре знаного загалови

Д-РА КАЛІЧМАНА

котрий доповняв свое знане в славних клініках в Ню Йорку, спеціяльно на хороби венеричні, мочово-полові і скірні, а тепер повернув назад до Вінніпеґу.

З собою привіз випробовані машини до лічення скірних хоріб, прищів і викидів по лици і тілі, випадане волося і т. д.

Лічене сіфіліса послідною методою "салварсена", котра лічить скоро і успішно. Всякі лічення відбувають ся головно під його особистим доглядом. Лічить всякого рода застарілі хороби, слабости жіночі і діточі.

Пишіть по медицини і лікарську пораду на нову адресу:

Dr. G. KALICHMAN
401 Selkirk Ave. Winnipeg, Man.
Тел.: Ст. Джан 1772, Тел. рез.: Ст. Джан 242
УВАЖАЙТЕ ДОБРЕ НА НОВУ АДРЕСУ!

Ґросерня і Бучерня
П. КІПРАН І ПШОНЯК
973 Alfred Ave. - Winnipeg.

Отсим подаемо до відома всім своїм Шан. Родимцям, а головно тим, що мешкають близько висше згаданої адреси, що ми на днях отворили склеп під повисшою адресою, в якім продаемо ґросерії і ріжного рода мясо.

В нас можна набути товари по умірковaних цінах, як рівнож наші товари є все сьвіжі.

Загостіть до нашого склепу при найблизшій нагоді, а самі переконаетесь, що наша обслуга, сьвіжі товари і умірковані ціни вдоволять вас.

Поручаемось вашій ласкавій памяти і остаемось з глубоким поважанем,

П. Кіпран і Пшоняк.

ПОЗІР РОБІТНИКИ!

Отсею дорогою повідомляемо всіх українських робітників і фармерів, що в цьвітни отворилисьмо

ПЕРШОРЯДНУ КРАВЕЦЬКУ РОБІТНЮ
МУЖЕСЬКИХ УБРАНЬ.

Інтересовані зволять зголошуватись на адресу:

THE EXPERT — TAILOES
126 — 20th St., East. Saskatoon, Sask.
І. Свистун і С. Ведмедик, — властителі.

СПІШІТЬ НА ПОМІЧ УКР. РОБІТНИЧОМУ ДОМОВИ.

Товариші робітники і фармері!

Ваша інституція Укр. Роб. Дім потребує Вашої негайної помочи. Поважна сума довгу все ще тяжить на ній. Якраз на сі місці припадае богато нотів виданих товаришам на позичені на будову гроші до виплаченя. Укр. Роб. Дім зможе вирівняти свої рахунки лише при Вашій поспішній помочи.

Тому спішіть з жертвами, приєднуйте Укр. Роб. Домови нових членів, устроюйте представленя, концерти і инші підприємства в дохід Укр. Роб. Дому.

Сьвідомійші товариші займіть ся ділом. Поміч потрібна негайно!

В надії, що наші зазиви не остануть ся без відповіди і желаючи Вам успіху в Ваших стараних, остаемось

З товариським привітом,

ЕКЗ. КОМІТЕТ УКР. РОБ. ДОМУ.

Всі листи і грошеві пересилки адресуйте:

The UKRAINIAN LABOR TEMPLE
cor. Pritchard & McGregor, Winnipeg, Man., Can.

Двох страйкарів убито а 8 тяжко ранено.

МИЛВОКІ (Злуч. Держ.), 20 серпня. — Депеші з Кодаґі доносять, що двох людий є забитих, вісім тяжко ранених і побитих з приводу страйкових заворушень в різних в Кодаґі вчера вечером.

Ґубернатор вислав на місце страйку три компанії міліції, а в міжчасі 80 шерифів пробують втримати порядок.

Читачі ґазети, особливо "У. Р. Вістий" повинні все мати на увазі те, що ґазети не друкуеть ся для забавки, але для просьвіти і інформації.